

UPPTAKTEN TILL DET KALLA KRIGET

JALTAKONFERENSEN 4-11 FEBRUARI 1945

Deltagarländer USA, Storbritannien och Sovjetunionen

CITAT FRÅN KONFERENSENS SLUTDOKUMENT:

DECLARATION OF LIBERATED EUROPE:

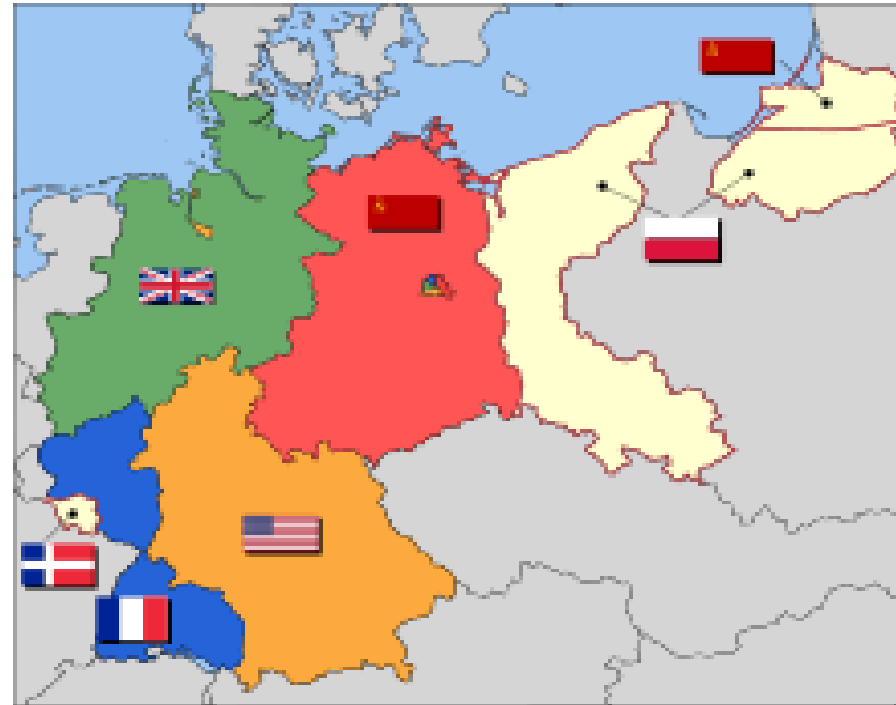
”The people of Europe should be allowed to create democratic institutions of their own choice”

”The earliest possible establishment through free elections of governments responsive to the will of the people”

ÖVRIGT:

- Konferensen godkände Stalins krav på intressesfärer**
- Tysklands delning (separat för Berlin) i kontrollzoner mellan segrarmakterna (inklusive Frankrike) godkändes (se karta)**
- Beslöts att flytta Polens gränser västerut (se karta)**
- Man godkände att den kommunistiska regering som Sovjetunionen installerat i Polen behöll makten tills allmänna val genomförts. Stalin lovade att fria val skulle hållas snarast (valet hölls de facto 1949 och var allt annat än fritt). Polens exilregering i London erkändes inte.**
- För Roosevelt var det viktigast att få Sovjetunionen med i kriget mot Japan. Ryssland lovade komma med 3 månader efter Tysklands kapitulation. Roosevelts andra viktiga mål var grundandet av Förenta Nationerna där han ville ha Sovjetunionen med som medlem. Stalin gick med på medlemskap förutsatt att ett säkerhetsråd med vetorätt för de stiftande medlemmarna grundades.**

TYSKLANDS DELNING

POLENS GRÄNSER

Uttalande 21 mars 1945 av Averell Harriman, USA:s dåvarande ambassadör i Moskva

”We must come clearly to realize that the Sovjet program is the establishment of totaliarism ending personal liberty and democracy as we know it.”

Redan en månad efter Jaltaavtalet undertecknats insåg alltså västmakterna att man gjort ett stort misstag och att avtalets delar gällande fria val och demokratiskt självbestämmande inte skulle komma att uppfyllas.

CHURCHILLS TAL I FULTON, MISSOURI 5 mars 1946

UTDRAG:

- **"From Stettin in the Baltic to Trieste in the Adriatic an Iron Curtain has descended across the Continent. Behind it lie all the capitals of ancient states of Central and Eastern Europe."**
- **"Police governments are prevailing in nearly every case and so far, except in Checkoslovakia, there is no true democracy."**

Det var en besviken Churchill so höll talet på Westminsterinstitutet i Fulton University. Han var där som privatperson. Efter ett förlorat val hade premiärministerposten övergått till Clement Attlee från Labour. Och han var bitter på att han fallit i Stalins fälla i Jalta – han hade trott på Stalins löfte om fria val framförallt i Polen.

President Harry Truman närvar vid tillfället och talet kom att få mycket stor betydelse, många historiker anser att kalla kriget började här.

Litteratur om det kommunistiska maktövertagandet i de östeuropetska länderna:

Anne Applebaum: Iron Curtain

UTVECKLINGEN I VÄSTEUROPA

LÄNDER DÄR DET FANNS EN KLAR RISK FÖR EN KOMMUNISTISK STATSKUPP UNDER ÅREN 1944-47:

Frankrike

Efter 1944 fanns i Frankrike en stor mängd beväpnade motståndsmän som oftast var vänsterorienterade. Det Moskvatrogna kommunistiska partiet var starkt i parlamentet.

Italien

Det kommunistiska partiet blev efter kriget för en tid landets största. Många av partimedlemmarna var partisaner som kämpat mot tyskarna under kriget. Partiet ville dock vara oberoende av Moskva.

Grekland

Den kommunistiska motståndsrörelsen ELAS behärskade i slutet av 1944 stora delar av landet och belägrade Aten där den legitima regeringen från 1941 satt. Ett kommunistiskt övertagande kunde undvikas genom en brittisk militär insats.

Västmakterna (USA och Storbritannien) insåg att något måste göras för att förhindra att större delen av Västeuropa skulle komma under sovjetiskt inflytande.

George C. Marshall

Chief of Staff, US Combined Services under andra världskriget
State Secretary (utrikesminister) och Minister of Defence i Trumans regeringar

MARSHALLPLANEN (OEEC)

Mannen bakom Marshallplanen var den amerikanska utrikesminister George C. Marshall.

Planen gick ut på att USA genom bistånd och lån skulle finansiera återuppbyggnaden av de europeiska ländernas ekonomi. För att administrera biståndet grundades år 1948 organisationen OEEC (Organisation of European Economic Cooperation). Alla europeiska länder inbjöds att delta, också Sovjetunionen och länderna under sovjetisk kontroll. De senare tackade alla nej. Under påtryckning från Sovjetunionen tackade också Finland nej till de välbehövliga pengarna medan Sverige (!) tackade ja.

Marshallplanen fick en mycket stor betydelse för den ekonomiska utvecklingen speciellt i Tyskland, Frankrike och Italien. Genom den positiva utvecklingen av ekonomin kunde man undvika politiska oroligheter och kommunistiska kupper.

Marshallhjälpen ledde till ett ekonomiskt starkt Västtyskland och blev redan av den anledningen ett rött skycke för den sovjetiska ledningen. Då västländerna sedan beslöt att förena de av dem kontrollerade områdena och skapa en gemensam valuta (Deutschmark) för dem blev det för mycket för Stalin. Följden blev den första stora krisen i det kalla kriget, blockaden av landtransporterna till Västberlin 1948-49.